

Umeå universitets policy för mottagande av donationer

Inledning

Forskningen och utbildningen vid svenska universitet och högskolor ska hålla hög vetenskaplig eller konstnärlig kvalitet och främja kunskapsuppbyggnaden i stort. För att dessa syften ska kunna förverkligas på bästa sätt är stöd till verksamheten från externa källor, såsom företag, organisationer, stiftelser och privatpersoner, mycket betydelsefullt. Sveriges universitet och högskolor ser fram emot en fortsatt utveckling av en donationskultur med bredd och långsiktigt ansvarstagande och förväntar sig en lagstiftning som underlättar detta. I en sådan donationskultur är det betydelsefullt att Umeå universitet gentemot donator och samhälle har ett förhållningssätt som inger förtroende och bevarar den akademiska integriteten.

Innan Umeå universitet tar emot externa bidrag och donationer ska alltid en prövning göras vid lärosätet om ett mottagande är förenligt med lagar och förordningar och med lärosätets verksamhet, strategi och etiska värden. Vanligen leder en sådan prövning inte till några svårigheter, men ibland kan den innebära känsliga avvägningar av främst etisk karaktär. För att vägleda lärosätena och främja en inom hela högskolesektorn gemensam policy vad gäller donationer har SUHF (Sveriges universitets- och högskoleförbund) antagit ett ståndpunktspapper. I detta förslag har smärre justeringar genomförts samt gjorts förtydliganden utifrån Umeå universitets rutiner. Det bör genast slås fast att även om uttalade och tydliga etiska riktlinjer är viktiga, befriar detta inte lärosätena från att i varje enskilt fall beakta alla relevanta omständigheter innan man tar ställning.

I detta dokument behandlas inte alla frågor i samband med donationer, t ex vikten av en god vård av relationen med en donator. Det som behandlas är de etiska överväganden som alltid behöver göras, men som i vissa enskilda fall kan kräva särskild omsorg.

I det följande ges först som en bakgrund generella principer som bör gälla vid all extern finansiering. Sedan följer särskilda riktlinjer för mottagande av donationer. Slutligen diskuteras processen vid riktlinjernas tillämpning på lärosätet.

Principer vid extern finansiering av forskning och utbildning

En förutsättning för universitetets mottagande är att gällande lagar och förordningar följs, där speciellt Donationsförordningen (1998:140) ska uppmärksammas vid mottagande av donationer.

Externa bidrag till utbildning och forskning vid högskolor och universitet är av stor betydelse och mycket välkomna. En utgångspunkt vid mottagande av dem bör vara att de, för att komma till bästa nytta, ska inordnas i de sammanhang där universitetet verkar. Det innebär att man vid mottagande av externa anslag och donationer bland annat måste respektera forskningens frihet vad gäller val av forskningsuppgifter, metoder och publicering av resultat liksom krav att utbildningen ska vila på vetenskaplig eller konstnärlig grund och ska utveckla studenternas förmåga till självständiga och kritiska bedömningar.

En annan generell princip är att forskningen måste vara beredd att utsättas för diskussion och kritik. Forskningen ska därför präglas av öppenhet och dess resultat ska göras tillgängliga, normalt genom vetenskaplig publicering. Vidare ska forskningen redovisas så att den kan kontrolleras. Forskningens metoder och resultat måste alltså dokumenteras på sådant sätt att oberoende granskning möjliggörs.

Externa forskningsbidrag och donationer ska inte tas emot om det leder till bindningar som står i strid med dessa principer om frihet och öppenhet. Forskarna ska också undvika intressekonflikter av t ex ekonomisk och personlig art. Alla bindningar, såväl ekonomiska som andra, mellan forskarna och finansörerna ska redovisas öppet, bl a i publikationer och rapporter.

Den externt finansierade forskningen och utbildningen, t ex den som finansieras med donationer, måste uppfylla samma vetenskapliga eller konstnärliga kvalitetskrav som den direkt statsanslagsfinansierade verksamheten. Om lägre krav skulle ställas på externfinansierad forskning eller utbildning skadar det inte bara anslagsgivarnas intressen utan också på sikt all forskning och universitetets ställning.

I vissa fall kan mottagandet av externa medel av andra skäl leda till att förtroendet för universitetet blir lidande, exempelvis beroende på att anslagsgivaren förknippas med sådan verksamhet att det skadar respekten för universitetets integritet och forskningens eller utbildningens vetenskapliga grund. Sådana medel ska inte tas emot. Denna hänsyn till universitetets anseende får dock inte innebära att man avstår från forskning eller forskningsstöd enbart för att inte komma i konflikt med opinioner av olika slag, om lärosätet noga prövat det enskilda fallet.

Ett ytterligare krav som måste ställas på mottagande lärosäte och dess forskare och lärare är att man inte ska ta emot anslag avsedda för forskning eller utbildning som man inte kan eller avser att utföra i enlighet med anslagsgivarens intentioner.

Som myndighet har Umeå universitet, och alla dess anställda, att i enlighet med den grundlagsfästa objektivitetsprincipen, iakttä saklighet och opartiskhet och beakta alla likhet inför lagen. Genom tillämpning av förvaltningslagens (1986:223) regler om jäv och förbudet mot förtroendeskadliga bisysslor i lagen (1994:260) om offentlig anställning kan objektivitetsprincipen förverkligas och allmänhetens förtroende för myndigheten vidmakthållas vid mottagande externa medel och donationer.

Vid all extern finansiering av forskning och utbildning ska ovanstående riktlinjer tillämpas med hänsyn till de samlade omständigheterna i konkreta fall.

Särskilda riktlinjer vid donationer

För mottagande och förvaltande av donationer ska utöver relevant lagstiftning och förordningar följande särskilt beaktas. Innan en donation tas emot ska samtliga nedanstående punkter prövas och ett tillräckligt faktaunderlag för bedömningen insamlas. Vid tveksamhet på någon eller några punkter ska en samlad bedömning göras, där olika faktorer ska vägas mot varandra för att avgöra om donationen kan accepteras.

- Donationens syfte ska vara förenligt med lärosätets värderingar, övriga verksamhet och uppdrag.
- Donationens eventuella villkor ska prövas, och endast sådana villkor som inte är i konflikt med dessa riktlinjer ska accepteras.

- Vid mottagande av donationer bör lärosätet sträva efter att medlen är så obundna som möjligt, dels för att undvika en för stark styrning av forskning och undervisning, dels för att undvika att donationen på sikt blir obrukbar på grund av omvärldsförändringar.
- Donationsvillkor som allmänt avser inriktningen av den forskning eller utbildning som ska stödjas kan accepteras i den mån de är vetenskapligt relevanta och i enlighet med god forskningssed och undervisningsmetodik. Donationsvillkor som föreskriver att vissa resultat ska uppnås i forskningsarbetet ska inte accepteras. Inte heller kan donationer accepteras som föreskriver att utbildningen ska begränsas till vissa specificerade teser eller läror.
- Donator ska efter donationen inte spela en operativ roll vid ledandet av den verksamhet som donationen avser.
- När mottagandet av donationen övervägs ska donator som person eller organisation tas i beaktande. Om lärosätet bedömer att det tar skada genom att ta emot en donation och därvid förknippas med donators, ideologi, verksamhet eller liknande, ska donationen inte tas emot.
- Ursprunget för donationens medel ska också beaktas. Om medlen härrör från sådan verksamhet som strider mot internationella konventioner som Sverige undertecknat, eller har sitt ursprung i kriminell verksamhet, ska en donation inte tas emot. Stor restriktivitet ska iakttas i andra fall där medlen kommer från sådan verksamhet som är skadlig för människors hälsa, miljön eller som ej respekterar människors lika värde.
- Donationer ska förvaltas i överensstämmelse med donators intentioner.
- Donationen får inte förutsätta gentjänster till donator i någon form från donationsmottagaren. Donators önskemål vad gäller namngivning av donerade tjänster, byggnader, stipendier o s v kan dock tillmötesgå.
- Överenskommelser om delad finansiering av ett projekt mellan donator och lärosäte kan förekomma, men ska då offentliggöras.
- Om donator önskar vara anonym ska ändå donationen prövas i enlighet med dessa riktlinjer innan den kan tas emot. Det förutsätter i regel att åtminstone någon ansvarig person på lärosätet känner till donators identitet.

Processen vid Umeå universitet

Mottagare av en donation är alltid universitetet och inte enskilda personer eller enheter inom lärosätet. Vem som beslutar om mottagande av donationer anges i delegationsordning. I rektors beslutade delegationsordning, dnr 103-4170-07 anges att universitetsdirektör fattar beslut om mottagande av gåvor och bidrag enligt donationsförordningen. Berörd handläggare ska göra en avstämning med universitetsjurist innan fråga lyfts till universitetsdirektör. Det yttersta ansvaret vilar på lärosätets ledning som åtminstone vid större eller svårbedömda fall bör besluta.

Denna policy ska tjäna som stöd för såväl ledning som enskilda forskaren och lärare vid bedömning vid mottagande av donationer. De etiska riktlinjerna ska lämpligen beaktas i överenskommelser och kontrakt med externa finansiärer, i den mån motsvarande riktlinjer saknas i det enskilda fallet.